laatst toe kwellen met aardsche veelvuldigheid.

Gebeurt het dan ook een enkel maal, dat dit alles ten goede samenwerkt, en dat hij, die door zijn God wordt opgeroepen, althans enkele dagen als met een wachtend hart voor de poorte der eeuwigheid ligt, uitziende of hem mocht opengedaan worden, en inmiddels getuigende van de krachten des eeuwigen levens, soms in een taal die boven onze gewone taal uitgaat, — dan werkt in zulk een stervende een *bijzondere* genade. En die bijzondere genade verleent de Heere hem dan, ja, óók om hém in zijn sterven te vertroosten, maar meest toch om Zichzelven te verheerlijken en een getuigenis van aangrijpende kracht van zoo heerlijk sterfbed te doen uitgaan.

De zucht om door zijn vroomheid te imponeeren, is een zonde die, in haar fijnere vormen, schier aan elke vroomheid kleeft, en soms zelfs bij den martelaar merkbaar was. En zeer stellig zou deze zucht ook in het sterven meer algemeen uitkomen, zoo God de Heere dit niet door zwakte en ziekte afsneed. En in dat afsnijden van het pronken met zijn vroomheid op het sterfbed, hebben we zeer stellig evenzoo genade te waardeeren.

Maar soms toch openbaart de genade bij 't sterven zich in hooger vorm, als bijna iets van profetische bezieling den stervende aangrijpt. Sterk zag men dit bij Jacob den patriarch. Maar, zij 't al ook in minder sterke mate, een enkel maal wordt zulk een hooger bezieling ook nog onder ons waargenomen.

Een sterven niet maar in het geloof; een ontslapen niet maar in Jezus; maar een wakker en met open oog de poorte der eeuwigheid doorgaan.

En dan is er het klare bewustzijn, en een heilige getuigenis uit dat klare bewustzijn, omdat wie sterft, dan tot aan zijn jongsten snik, *weet en voelt nabij zijn God te wezen.*

Nooit daarentegen mag hieruit afgeleid, dat wie minder heerlijk afsterft, daarom van de nabijheid van zijn God verstoken bleef.

Maar al te dikwijls grijpt de zwakte van het lichaam derwijs den geest aan, dat o, zoo weinig meer naar buiten uitkomt van wat innerlijk in den geest omgaat.

God is machtig, o, zooveel in en aan de ziel te doen, waarvan een derde niets gewaar wordt.

Als een kindeke van enkele maanden uit de wieg naar het graf wordt gedragen, zult ge toch niet zeggen, dat God onmachtig was met zijn genade in dat kindeke te werken; maar ge zaagt er niets van, en zelf wist 't er evenmin iets van.

In den slaap kan dat evenzoo aldus wezen. Of zou iemand willen beweren, dat als we inslapen, Gods werkzaamheid in ons hart voor die 7 à 8 uren is uitgesloten? Bij hevige ziekten kan men soms dagen lang van zijn bewustzijn verstoken wezen; zou God dan al die dagen tegenover de ontredderde ziel machteloos staan? En waarop anders komt bij 't jonge kindeke, in slaap of in ziekte, dit alles nu neer dan hierop, dat er een bezig-zijn van den Heiligen Geest met de ziel kan plaats hebben, die door een hindernis in het lichamelijk bestaan niet naar buiten uitkomt, maar van binnen schuilen blijft?

Welnu, zoo ooit, dan treedt bij verreweg de meesten, als het einde nadert, deze lichamelijke hindernis in. Het sterkst bij hen die, in bezwijming, onbewust heengaan. Maar toch ook soms zeer sterk bij kranken, wier pols bijna geheel inzonk, en wier ademhaling nauwelijks door kon komen. En bij dezulken nu mag niemand zeggen, dat hun ziel daarom in 't verborgen wegzonk en van haar God vervreemd lag. Almacht en Genade kunnen hier in heilige stilheid doen, wat door geen menschenoog of menschenoor meer be speurd kan worden.

En voor den kranke die sterft, zeker, hing *zijn bewustzijn* uiteraard aan de kracht die nog in zijn hersenen werkte. Maar stel, de hersenen weigerden, zou daarom zijn innerlijk zieleleven ontbloot moeten zijn? En straks weigeren de hersenen voor goed, als de ziel zonder die verstoorde hersenen haar God kennen en haar God verheerlijken zal.

Wat anders is dan het nabij God zijn onder 't sterven, zonder dat 't voor menschen uitkomt, dan een reeds ten deele intreden van wat na 't sterven algeheellijk zóó wordt?

Een begin van dien nieuwen toestand, als onze persoon, van ons lichaam geheel gescheiden, geheel onlichamelijk bij haar God is en met haar God verkeert.

Maar ook afgescheiden hiervan, heeft dat doen Gods in ons sterven voor ons, onderwijl we onze pelgrimsreize op aarde voortzetten, zoo hooge beteekenis als een *memento mori;* en dat was het, wat ook in Asafs vraag lag: *Wien heb ik nevens U in den hemel?*

Op zichzelf is dit niets in den hemel te kennen dan zijn God, geheel 't zelfde als God lief te hebben met heel zijn ziel, verstand en hart; maar toch brengt Asafs vraag de zaak nog klaarder voor ons.

De strijd van ons hart op aarde toch is, dat ons hart naar allerlei dingen uitgaat, en nevens al dat andere *óók naar God.* Die strijd is ons opgelegd, want God zelf heeft ons hart op aarde aan allerlei personen verbonden, en ons hart zin voor 't heerlijke van zijn natuur ingeschapen, en ons allerlei neiging en roeping gegeven die naar de zienlijke dingen uitgaat. De zuilenheilige, die van alles zijn oog aftrekt, om, met niets dan de lucht om zich, zijn God te zoeken, ontwijkt den strijd, en wordt onnatuurlijk. En de heilige kunst van Gods kind is, om de zienlijke dingen zóó te bezitten, dat hij toch naar waarheid betuigen kan, dat niets hem op aarde lust dan zijn God. Iets wat natuurlijk zeggen wil, dat hij in al dat zienlijke niets ziet dan dingen die van zijn God zijn, die om zijn God bestaan, en zijn God dienen moeten, zoodat in zijn lust aan zijn God al dat andere is opgenomen en ingesloten, maar zóó ingesloten dat 't alleen als *aan* zijn God ondergeschikt en als openbaring *van* zijn Goddelijke kracht, in aanmerking komt.

En of dit nu metterdaad en in waarheid alzoo bij ons is, dat komt eerst in het sterven uit, als al dit andere wegvalt, *en alleen onze God ons overblijft.*

Ook in den hemel heeft men onze aarsche begeerte pogen over te dragen, door in den hemel naast, bij en nevens God allerlei andere personen en dingen van genieting ons voor te spiegelen. De Mohamedanen gaan hierin 't verst; maar ook onder de Christenen zijn er niet weinigen, die bij den hemel allereerst aan hun afgestorvenen denken, om het vroegere saamleven met hen weêr op te vatten, en zoo tot zelfs in den hemel weer een geheele wereld *nevens hun God* zich denken. En dit nu doet den geest dolen. Want juist hij alleen die, stervend, in den hemel niets dan zijn God inwacht, zal in Gods Vaderhuis, door en onder Hem, ook die andere heilige gemeenschap vinden, maar die dan geen andere beteekenis kan noch zal hebben, dan om saâm te beter aller God en Vader in Christus te verheerlijken.

Doch juist ditzelfde moet dan ook hier op onzen verborgen omgang met onzen God toegepast, en telkens hebben we ons de vraag te stellen: Als ge nu niets, niets, volstrekt niets meer hadt dan uw God en uw God alleen, zou ook dan de weelde uwer ziel volmaakt zijn?

Als ge zoekt en poogt en streeft om nabij uw God te wezen, is dat dan om in Hem en Hem alleen met heel uw hart te rusten, òf misschien slechts om in Hem den helper te zoeken, die u allerlei andere gewenschte dingen, waar uw hart eigenlijk sterker naar uitgaat, kan verzekeren?

Nooit mag gezegd, dat wie God en God alleen heeft, *niets* heeft dan God, want wie God heeft, heeft in Hem *alles.* Maar om persoonlijk de oprechtheid van uw vroomheid te toetsen, moet ge toch voor uzelven weten, of het u zóó om uw God te doen is, dat, ja, dat andere er bijkomt, maar dat ge toch Hem alleen bedoelt; òf wel dat uw hart eigenlijk dat andere zoekt, en nu voorts ook uw God, om door Hem tot dat andere te geraken; of eindelijk, of het u te doen is om beide, èn om uw God èn om nevens Hem al dat andere, deelachtig te worden.

En voor die toets nu is een vooruitleven in de stervensure van zoo ongemeene kracht. Dat ge u indenkt in het oogenblik, als alles op aarde u ontvalt, en voor u wegvalt, en voor u ophoudt te bestaan. En als ge dan inleeft in de gedachte, dat ge in den hemel eeuwiglijk niets, niets *nevens* den Drieëenigen God zult bezitten, of dat dan uw hart tot den hoogsten voorsmaak van heilige genieting in dien zin opvoert, dat ge met klare oprechtheid betuigen kunt, hoe het u goed is nabij uw God te wezen, omdat ge nevens Hem niets hebt in den hemel, en nevens Hem u niets zal lusten op deze aarde, al den dag dat ge uw pelgrimsreize nog te vervolgen hebt.

Amsterdam, 29 Juni 1906.

Onze Universiteitsdag.

Donderdag 5 Juli zal te Middelburg onze Universiteitsdag worden gehouden.

Naar goede zede zal daaraan voorafgaan een bedestond, des avonds te voren, waarbij Ds. Van den Brink, dienaar des Woords, te Rotterdam in gebed en dankzegging zal voorgaan.

In de morgenvergadering, waarvan de leiding door directeuren is opgedragen aan Prof. Dr. H. Bavinck, zal, behalve verschillende huishoudelijke bezigheden, door Prof. Dr. H. H. Kuyper een referaat worden geleverd over het onderwerp „vrouwelijke studenten;" een onderwerp dat te meer actueel mag genoemd worden, nu de Vrije Universiteit reeds één vrouwelijke studente telt.

'sMiddags zal in een openbare meeting gelegenheid gegeven worden tot debat, waarbij Prof. Mr. D. P. D. Fabius als welgeharnast ridder zal optreden met het onderwerp: „Openbare en bijzondere instellingen van onderwijs."

Terwijl daarna in het Badhotel te Vlissingen een gemeenschappelijke maaltijd zal worden gehouden, waarvoor men verzocht wordt zich aan te melden bij den heer C. Verhage, Kromme Weele te Middelburg.

Ziedaar het program voor onzen Universiteitsdag, gelijk dit door heeren Directeuren wordt aangeboden.

Al mag Middelburg wat ver af liggen en vooral voor de broeders uit het hooge noorden moeielijk te bereiken zijn, toch twijfelen we niet, of de vrienden der Vrije Universiteit zullen zich daardoor niet laten afschrikken. En onze gulronde Zeeuwsche vrienden, die anders zoo weinig gelegenheid hebben om onze universiteitsdagen te bezoeken, zullen thans in vertiendubbelden getale opkomen.

Bovendien, het loont de moeite om met Zeeland kennis te maken. Niet alleen om zijn breede stroomen, zijn eigenaardige kleederdracht, zijn hartelijke bevolking. Maar bovenal, omdat in onze Zeeuwen, zij het dan ietwat mystiek gekleurd, steeds een bolwerk van het Calvinisme gevonden werd. Met Holland is Zeeland de oudste provincie die voor de reformatie koos. In den strijd met het Arminianisme stond Zeeland als één man voor de beginselen van Calvijn pal. En aan Zeeland danken we een schare van uitnemende Gereformeerde theologen, die niet 't minst daardoor geschitterd hebben, dat ze, naast zuiverheid in de leer, nadruk legden op godzaligheid in de practijk.

Moge deze Universiteitsdag er daarom toe bijdragen, dat de banden tusschen ons Zeeuwsche volk en de Vrije Universiteit nog hechter worden. Dat onze Zeeuwen, toen Directeuren aarzelden om naar Middelburg te gaan wegens de rampen, die in 't voorjaar Zeeland troffen, terstond antwoordden: kom toch, luctor et emergo, ik worstel en kom boven de wateren uit, — toont wel hoezeer onze Zeeuwsche broeders de komst van de mannen der Vrije Universiteit op prijs stellen.

En voorts zij er een stille danktoon in het hart voor wat God de Heere uit trouwe genade ook dit jaar weer aan onze Hoogeschool schonk. Geen harer directeuren, curatoren of hoogleeraren werd door den dood haar ontnomen. Het getal harer studenten breidt langzaam maar stadig zich uit. De lang begeerde effectus civilis werd dit jaar als niet genoeg te waardeeren erfenis van het ministerie-Kuyper haar geschonken. Hoe hoog haar hoogleeraren ook buitenaf staan aangeschreven, bleek wel uit de benoeming van Prof. Dr. Bavinck tot lid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen, waarin thans twee hoogleeraren der Vrije Universiteit zitting hebben. Na jaren van strijd en worsteling, van smaad en oneere, wordt thans genade en eere haar geschonken, de stichting die ons Calvinistisch volk lief heeft.

Moge die zegening uit de goede hand Gods niet door eigen schuld en zonde verbeurd worden. Worde de lof en de dank niet aan het schepsel, maar aan God gebracht. Zij de wacht bij het beginsel te scherper betrokken. En voele ons volk bovenal, dat grooter voorrecht ook ernstiger verplichting medebrengt. Verplichting, om als één man door gebed, door sympathie, door gaven onze Hoogeschool te steunen, opdat ze steeds breeder haar pinnen kunne uitslaan, en op elk terrein der wetenschap de eere Gods kunne handhaven.

Ons Petronella-hospitaal.

De Kerkeraad te Amsterdam heeft terstond doortastende maatregelen genomen om het zendingshospitaal te Djocjo niet van hulp te laten ontblooten.

Aan Dr. Van Marle, die slechts tijdelijk zijn hulp aangeboden had en wiens retourbiljet hem noopte met Augustus weer te keeren, werd telegrafisch verzocht voorloopig te Djocjo te blijven, terwijl voor de financieele bezwaren, daaraan verbonden, gezorgd werd.

Als waarnemend geneesheer-directeur werd voorts in plaats van Dr. Scheurer benoemd de heer H. S. Pruys, officier van gezondheid 1e klasse bij 't leger in N.-Indië, thans met verlof te Apeldoorn.

Met deze keuze mag de Kerkeraad worden geluk gewenscht.

De heer Pruys, een warm vriend der zending en kundig officier van gezondheid, die Indië door jarenlange ondervinding van nabij kent, is de aangewezen persoon om voorloopig Dr. Scheurer te vervangen.

Bovendien gelukte het Mej. E. M. Roepman van Rotterdam als verpleegster-verloskundige aan het Hospitaal te verbinden, wat van hoog belang is, daar de aanzienlijke Javaansche vrouw bij verlossing alleen van vrouwelijke hulp gebruik wil maken. Door een verpleegster, die tegelijk verloskundige is, naar Indië te zenden, wordt de toegang geopend tot het meer intieme leven van de Javaansche vrouw en kan de zending ook daar het zaad des evangelies strooien.

Dat de Kerkeraad van Amsterdam zich niet ontmoedigen liet door den slag, die den zendingsarbeid trof, maar met moed en volharding doorging, strekt hem tot lof. Wel zullen de kosten zeer hoog zijn, — ze worden voorloopig berekend op ƒ 9000, maar ook dit offer zal niet tevergeefs van de Kerken worden gevraagd.

Ten slotte zij nog meêgedeeld, dat Dr. Scheurer jl. Maandag met zijn gezin behouden te Amsterdam aankwam en voorloopig zijn intrek nam in het gastvrije huis van Prof. Rutgers. Dat de krankheid, waaraan hij lijdende is, hem zeer heeft aangegrepen, ziet men terstond. Maar er is reden om God te danken, dat zijn leven gespaard bleef en hij thans in het vaderland onder veel gunstiger omstandigheden herstel kan zoeken. Geve God, dat de middelen daartoe gezegend worden en de ingezonken krachten spoedig wederkeeren mogen.

Ter navolging.

De jongste Noord-Hollandsche Synode nam een belangrijk besluit, dat de aandacht der Kerken ook buiten Noord-Holland verdient:

De Kerken worden opgewekt meer dan tot dusverre hare aandacht te wijden aan de bearbeiding van plaatsen, waar de kennis der waarheid ontbreekt; nuttig wordt geoordeeld, dat jaarlijks daarvan rapport worde uitgebracht ter Classe; opdat, zoo ergens opening wordt gevonden, gemis aan stoffelijke middelen geen hinderpaal zij voor de doorzetting van den arbeid, zullen de deputaten op hunne Classen de Kerken opwekken gelden daarvoor bijeen te brengen; de Synode benoemt voor elke Classe eenen deputaat met zijnen secundus om dergelijke aanvragen in ontvangst te nemen en naarmate van de beschikbare middelen daar aan te voldoen.

De bijzondere omstandigheden, waarin Noord-Holland boven het IJ verkeert, mogen inzonderheid tot dit besluit aanleiding hebben gegeven, we verheugen ons toch van harte er in, dat onze Kerken weer met ernst de hand aan den ploeg slaan om de „schare die de wet niet kent", te bearbeiden.

En niet minder is het te loven, dat de Synode het niet laat bij een vromen wensch, maar deputaten aanwees, een organisatie in het leven riep en tot financieelen steun opwekte.

Moge dat voorbeeld ook elders navolging vinden!

Een kerk nie niet op uitbreiding bedacht is, verliest haar invloed op het volksleven.

Roomsche bacillen.

Dr. Kromsigt duidde het ons onlangs euvel, dat we spraken van een „Hoedemakeriaansche groep", en meenden dat deze groep meer verwantschap met Da Costa dan met Groen toonde. De heeren waren zuiver Gereformeerd en wilden alleen de Confessie handhaven. Een qualificatie, gelijk de *Heraut* zich veroorloofde, was blijk van onwelwillendheid en deed aan het streven dezer broederen te kort.

Wie zoo teer is op het punt van eigen eer mag verondersteld worden al even voorzichtig te zijn, wanneer hij zich over broeders uitlaat, die niet geheel eenstemmig met hem denken, naar de les: wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook aan anderen niet.

Te zonderlinger is het daarom, dat Dr. Kromsigt in een artikel in de *Gereformeerde Kerk* Dr. A. Kuyper, en degenen die het met hem eens zijn, als drie kwart Roomsch afschildert. Hij spreekt van den „geheel Roomschen tint, die de theologie en kerkrechtelijke idealen van Dr. Kuyper kleurt". Als bewijs daarvoor worden dan aangehaald een paar machtspreuken van den overleden hoogleeraar Kleyn, aan wien we ook de ontdekking te danken hebben dat Voetius eigenlijk independentist was en die bij al de uitnemendheid van zijn historische kennis, toch nooit groot genoeg van geest is gebleken om de gave der waardeering te bezitten.

Overigens zullen we ons van deze qualificatie niet veel aantrekken. De beschuldiging is zoo oud als de weg naar Kralingen. Dr. Kromsigt had er ook nog bij kunnen aanhalen het praatje, dat de voorstanders der Doleantie de Nieuwe Kerk aan de Roomschen wilden verkoopen om geld te krijgen voor de Vrije Universiteit, en van de schatten die de Paus heeft geschonken om er dolerende kerken voor te bouwen.

Het dwaast is echter, dat Dr. Kromsigt, die de kerkrechtelijke idealen van Dr. Kuyper roomsch-getint noemt, in één adem aan denzelfden Dr. Kuyper verwijt, dat hij separatist is, scheiding wil tusschen kerk en staat, en tegenstander is van de vervolging door de Overheid van ketters, gelijk Art. 36 dit eischt.

Roomsch-getinte kerkrechtelijke idealen en toch tegenstander van kettervervolging, voorstander van de vrije kerk in den vrijen staat en separatist!

Indien Dr. Kromsigt's stadgenoot, wiens beeld de Groote markt versiert, nog leefde, zou zijn geestige pen niet een nieuwe bladzijde toevoegen aan zijn Laus stultitiae?

Nieuwe actie.

De confessioneele groep in de Hervormde Kerk roept met het oog op de a. s. verkiezingen voor de „Besturen" alle man te wapen om deze bestuurscolleges alleen met voorstanders der reorganisatie-idee te bezetten.

Het gevleugelde woord van Dr. Hoedemaker: „De Heere beware ons voor een orthodoxe synode" schijnt vergeten te zijn. De strijd zal over heel de linie geopend worden, om de hierarchische macht in handen der orthodoxen te spelen. Zelfs levert Dr. Schokking van Vlaardingen in de *Gereformeerde Kerk* een uitvoerig betoog om aan te toonen, dat men heusch niet zoo bevreesd behoeft te zijn voor den synodalen bacil in Classicaal en Provinciaal Bestuur. De ervaring met de jongste synode opgedaan, die in haar meerderheid orthodox was en toch de schandelijke vrijspraak van Ds. Bähler toeliet, heeft de heeren niet wijzer gemaakt.

Met Groen zien we in deze actie geen heil. Indien deze bestuurscolleges een onwettige macht zijn, die in Christus Kerk niet thuis hooren en aan de koninklijke macht van Christus derogeeren, dan kan een Gereformeerde niet in deze bestuurscolleges zitting nemen. Het kwade mag niet gedaan, opdat het goede er uit voortkome.

Bovendien verlaagt men de Kerk van Christus aldus tot een strijdperk, waar de dommekracht van het stemmencijfer den doorslag zal geven; worden hartstochten ontketend, die onheilig vuur op het altaar ontsteken, en leert de uitkomst helaas, dat zelfs die broeders, op wie men 't meest vast meende te kunnen rekenen, zoodra het synodale eerekleed hun om de schouders glijdt, de sterkste voorstanders der synodale organisatie blijken te zijn.

Toch zijn er ook in deze actie teekenen, die blijk geven van een weeropwaking der Gereformeerde beginselen.

Daaronder zij in de eerste plaats genoemd de strijd, dien Ds. Roscam Abbing, pred. te Middelburg, in de *N. Sprokkelaar* aanbond, om bij het proponents-examen niet alleen op de wetenschappelijke bekwaamheid, maar ook op de geloofsovertuiging der a.s. predikanten acht te geven, opdat de bestrijders van Gods Woord en van de meest cardinale geloofsstukken der Christelijke Kerk niet langer als Dienaren des Woords worden toegelaten op den kansel.

En niet minder waardeeren we het adres van de Friesche predikanten onder leiding van Ds. G. H. Wagenaar opgesteld, om bij de Synode aan te dringen op zoodanige wijziging van haar reglementen, waardoor de zendingsarbeid weer kerkelijk kan worden.

Dit adres luidt aldus:

Aan de Algemeene Synode der Ned. Hervormde Kerk.

Ijoog Eerwaarde Heeren!

Ondergeteekenden, Predikanten uit de vijf verschillende Classes van Friesland, handelende volgens opdracht van eene vergadering van Predikanten en Gemeenteleden, uit alle deelen dier provincie samengekomen te Leeuwarden op 10 Mei j.l., ter bespreking van de toestanden in onze Kerk,

hebben de eer U ter overweging, aan te bieden een aantal wijzigingen, welke ze gaarne in het Algemeen Reglement der Ned. Herv. Kerk zouden zien aangebracht, ten einde de Zending te leiden in kerkelijke banen.

Wij doen dit in de overtuiging dat de Ned. Herv. Kerk, die als Christelijke Kerk de onafwijsbare roeping heeft om den Zendingslast des Heeren uit te voeren, reeds te lang verzuimd heeft als zoodanig dit bevel te volbrengen en, zeer tot haar eigen schade, den Zendingsarbeid heeft overgelaten aan particuliere Vereenigingen en Genootschappen.

Wij wenschen bij ons voorstel nadrukkelijk te zeggen, dat wij allerminst den rijkgezegenden arbeid, tot dusver door deze Vereenigingen en Genootschappen tot ontwaking van den Zendingsgeest en tot verbreiding van het Evangelie, in de heidenwereld verricht, willen miskennen of klein schatten, maar integendeel met dank aan God constateeren, dat ook langs dezen weg tot dusver door de leden der Gemeente, voorzoover zij zich van de taak der Zending bewust zijn, in deze Vereenigingen en Genootschappen is verricht, wat de Kerk tot hiertoe heeft nagelaten te doen.

Wij zijn er echter van overtuigd, dat (afgezien ook van den eisch der gehoorzaamheid, die van 's Heeren wege aan de Kerk wordt gesteld) èn het geestelijk leven in de Kerk tot hoogeren bloei zal geraken, èn de sluimerende liefde voor de Zending in breederen kring zal opwaken, bijaldien een wettelijk verband tusschen beide wordt gelegd; eene overtuiging, die door vele leden der Kerk wordt gedeeld, blijkens de opdracht, door ons ontvangen, alsmede blijkens vele verschijnselen in ons kerkelijk leven, die er op wijzen, dat in steeds breeder kringen de gedachte levendig wordt, dat reorganisatie der Zending een eisch is van het leven onzes tijds.

Wij stellen ons voor dat, wanneer de Zending kerkelijk wordt, door de leden der Gemeente de verantwoordelijkheid om mede te werken tot den bloei van het Godsrijk (Reglement op het Godsdienstonderwijs, Art. 39 alinea 5) dieper zal worden gevoeld, en in de Kerkeraden de verplichting om dit werk niet aan toevallige omstandigheden over te laten, beter zal worden begrepen.

Bovendien meenen wij, dat de zoo noodige eenheid in de behartiging der Zending langs dezen weg zal bevorderd worden en verzoenend zal inwerken op ons kerkelijk leven.

Daarom nemen wij de vrijheid, U bescheidenlijk maar met aandrang te verzoeken, de volgende Voorstellen tot verandering van het Algemeen Reglement, die van eene korte Memorie van Toelichting begeleid zijn, in overweging te nemen en ze, gewijzigd of ongewijzigd, aan het oordeel der Kerk te onderwerpen.

U op al Uwen arbeid, maar inzonderheid op dezen, des Heeren zegen toebiddende, zijn wij met verschuldigde gevoelens.

Volgen de onderteekeningen.

Al vreezen we, dat ook dit adres bij de Synode een even weinig gunstig onthaal zal vinden als een vorig verzoek in gelijken zin; en al zien we niet in hoe de Goddelijke roeping van een kerk om zending te drijven afhankelijk kan en mag gemaakt worden van een Synodale beslissing; toch toont dit adres, hoe steeds dieper gevoeld wordt, dat de onkerkelijke of buitenkerkelijke zending niet aan den eisch van Gods Woord beantwoordt en de kerk zelve deze taak weer op zich nemen moet.

De beginselen werken door.

Ach, wanneer zal het eens gevoeld worden, dat de Synodale organisatie niet alleen op dit, maar op ieder terrein voor deze broeders een beletsel is om naar den eisch van Gods Woord te leven, en daarom waarachtig herstel der Kerk nooit te krijgen is, zoolang men onder deze Synodale organisatie zich buigen blijft?

Eéne of een.

In onze Kerken schijnt hier en daar bij de voorlezing der Apostolische Geloofsbelijdenis geschil ontstaan te zijn over de vraag, hoe het negende geloofsartikel: „ik geloof eene heilige algemeene christelijke Kerk" gelezen moet worden. Sommigen meenen, dat het woord *eene* hier een telwoord is en den klemtoon heeft: ik geloof één, heilige, algemeene, christelijke Kerk. Terwijl anderen meenen dat het een onbepaald lidwoord is en daarom zonder klemtoon moet gelezen worden: ik geloof 'n heilige, algemeene, christelijke Kerk. Met andere woorden, de vraag is of in onze apostolische geloofsbelijdenis de *eenheid* der Kerk onder haar eigenschappen uitdrukkelijk vermeld wordt of niet.

Dit geschil nu is niet eerst van onzen tijd, maar reikt terug tot de eerste christelijke Kerk.

Zooals men weet is de Apostolische geloofsbelijdenis niet, gelijk de Roomsche Kerk beweert, van de apostelen zelf afkomstig en in vasten vorm overgeleverd, maar een belijdenis die waarschijnlijk uit de doopsformule ontstaan is en allengs in den strijd met de ketterijen is uitgebreid. Dat deze belijdenis zeer oud is en reeds vroeg algemeen in gebruik was, wordt thans algemeen erkend, maar haar oorsprong ligt in het duister, en evenmin weten we precies hoe deze belijdenis oorspronkelijk luidde. Wel vindt men reeds bij de oudste Kerkvaders voortdurend zinspelingen op deze belijdenis, maar ze deelen haar nooit volledig mee. Augustinus zegt zelfs uitdrukkelijk, dat ze niet op schrift werd gesteld, maar mondeling werd overgeleverd. Eerst betrekkelijk laat is deze geloofsbelijdenis schriftelijk opgeteekend, en de vorm, waarin wij deze belijdenis kennen, dagteekent eerst van de 7e of 8e eeuw.

Juist omdat deze oudste belijdenis der Kerk niet schriftelijk, maar mondeling werd overgeleverd bij den doop, staat de redactie van sommige artikelen niet geheel vast. Met name is dat ook het geval bij het negende artikel. In de Oostersche Kerk luidde dit artikel, gelijk blijkt uit de getuigenis van verschillende Kerkvaders: wij gelooven in één, heilige, algemeene kerk (*πιστεύομεν εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν*), waarbij zeer bepaald de éenheid der Kerk werd genoemd. Vandaar dan ook, dat in de zoogenaamde geloofsbelijdenis van Nicea (325) die niets anders is dan een uitbreiding van de oude Apostolische geloofsbelijdenis met het oog op de ketterij van Arius, het negende geloofsartikel in dezen vorm wordt gelezen. In de uitgave onzer liturgische en symbolische geschriften door Prof. Rutgers bezorgd, vindt men daarom bij de geloofsbelijdenis van Nicea op het woord één het teeken van den klemtoon, terwijl er een komma op volgt, om duidelijk te doen uitkomen, dat hier niet het onbepaalde lidwoord, maar het telwoord wordt bedoeld.

In de Westersche Kerk daarentegen was een andere redactie van het negende artikel in gebruik, waarbij het woord één ontbrak. De oudste Latijnsche kerkvaders reeds laten hier het woord één weg en in den textus receptus, die van de 9e eeuw dagteekent, staat: ik geloof 'n heilige, algemeene kerk (credo sanctam catholicam ecclesiam). Daar in het Latijn het onbepaalde lidwoord niet uitgedrukt wordt, springt de tegenstelling hier nog sterker in het oog dan bij ons. Er staat letterlijk: ik geloof heilige, algemeene kerk.

De Kerken der Reformatie hebben deze